

ЖАПОНИЯ МЕН ОҢТҮСТІК КОРЕЯНЫҢ АТМА-ДАҒЫ ЫҚПАЛЫ: ЭКОНОМИКАЛЫҚ БӘСЕКЕЛЕСТІКТІҢ ТАРИХЫ МЕН БОЛАШАҒЫ

Әйгерім
ТҰРХАНОВА*

саяси ғылымдарының кандидаты, халықаралық қатынастар кафедрасының доценті, Л.Н.Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан, sajasata@mail.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9839-1956>

Айнұр
ГАБДУЛИНА

тарих ғылымдарының кандидаты, Қазақстан тарихі кафедрасының қ.а. асс.профессоры, С.Сейфуллин ат.ҚазАТУ, Астана, Қазақстан, ainur2005@mail.ru

Бота
БАЙДӘУЛЕТОВА

магистрант, халықаралық қатынастар кафедрасы Л.Н.Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан, bota_b99@mail.ru

Қолжазбаның редакцияға түскен күні: 11/11/2022

DOI: 10.52123/1994-2370-2023-950

ӨЖ 327.5

ҒТАХТК 11.25.31

Аңдатпа. ХХІ ғасырда жаһандық деңгейдегі мемлекетаралық серіктестікте Азияның орны ерекшеленді, бұл аймақ басты стратегиялық платформа рөлін атқара бастады. Бұған дәлел ретінде Азия мемлекеттерінің жаһандық экономикада бәсекеге қабілеттіліктерінің артуын және өзара интеграциялану арқылы ортақ нарық құрудағы қызығушылығы мен жақындасу саясатының қарқынды дамуын атауға болады. Халықаралық қатынастардың көптеген сарапшылары негізгі саяси және экономикалық алаңдардың бірі Азия-Тынық мұхиты аймағында үлкен геосаяси күш бар деуде. Бұл пікірдің жөні бар, себебі осы аймақ дәстүрлі түрде 58 елді қамтып отыр. Олардың арасында халықаралық аренадағы алдағы позицияны ұстап отырған Қытай, АҚШ, Жапония және Оңтүстік Корея сияқты ірі геосаяси акторлар бар. Осының аясында бұл мақалада Жапония мен Оңтүстік Кореяның осы аймақтағы орны мен рөлі жеке қарастырылады. Бұл екі тараптың экономикалық мүмкіншілігі мен мүддесінің салыстырмалы түрде талдануы олардың арасындағы экономикалық бәсекелестіктен туындаған экономикалық қақтығысы болып келеді. Бұл жердегі еркін сауда аймақтарының, сондай-ақ АСЕАН, АТЭС және т.б. сияқты бірлестіктердің бар болуына байланысты Жапония да, Корея Республикасы да қазіргі сәтті өзінің экономикалық жағынан гүлдену кезі ретінде көріп отыр. Осыған орай, осы мақаланың негізгі мақсаты осы екі елдің аймаққа ықпал ету әсерін айқындап, олардың арасындағы бұл экономикалық бәсекелестіктің пайда болу және өрші үдерісін байқап, сондай-ақ әр елдің көшбасшылық әлеуетіне бағалау талдауын жүргізуді атауға болады.

Түйін сөздер: Жапония, Оңтүстік Корея, Азия-Тынық мұхит аймағы, экономикалық күш, экспорт, АҚЭС.

Abstract. In the XXI century, the place of Asia began to play the role of the main strategic platform. Evidence of this is the growing competitiveness of Asian states in the global economy and interest in creating a common market through mutual integration in region countries. Many international affairs experts accept huge geopolitical power of the Asia-Pacific region. This opinion is relevant because the region traditionally covers 58 countries. Among them are such major geopolitical actors as China, the United States, Japan and South Korea, which hold an upcoming position in the international arena. This article will consider the role of Japan and South Korea in this region. Since there are free trade zones, as well as ASEAN, APEC, etc. both countries see the present moment as a time of its economic prosperity. In this regard, the main purpose of this article is to determine the influence of these two countries on the region, to observe the process of emergence and development of this economic competition between them, as well as to conduct an assessment analysis of the leadership potential of each country.

Keywords: Japan, South Korea, Asia-Pacific region, economic power, exports, RCEP.

Аннотация. Нельзя не согласиться с существующим мнением, что в ХХІ веке в межгосударственном партнерстве на глобальном уровне выделялось место Азии, регион стал играть роль главной стратегической платформы. Доказательством этого можно назвать рост конкурентоспособности азиатских государств в глобальной экономике и бурное развитие политики сближения и интереса к созданию общего рынка через взаимную интеграцию. Многие эксперты по международным отношениям утверждают, что Азиатско-Тихоокеанский регион, одна из основных политических и экономических платформ, обладает огромной геополитической силой. Это мнение имеет смысл, потому что этот регион традиционно охватывает 58 стран. Среди них такие крупные геополитические акторы, как Китай, США, Япония и Южная Корея, которые удерживают предстоящую позицию на международной арене. В рамках этого в статье отдельно рассматривается место и роль Японии и Южной Кореи в этом регионе. Сравнительный анализ экономических возможностей и интересов обеих сторон представляет собой

* Хат-хабарларға арналған автор: Ә. Тұрханова, sajasata@mail.ru

экономический конфликт между ними, вызванный экономической конкуренцией. Здесь находятся зоны свободной торговли, а также АСЕАН, АТЭС и др. из-за существования таких ассоциаций, как Япония и Республика Корея видят текущий момент как время своего экономического процветания. В этой связи основной целью данной статьи является определение влияния этих двух стран на регион, наблюдение за процессом возникновения и развития этой экономической конкуренции между ними, а также проведение оценочного анализа лидерского потенциала каждой страны.

Ключевые слова: Япония, Южная Корея, Азиатско-Тихоокеанский регион, экономическая сила, экспорт, ВРЭП.

Кіріспе

COVID пандемиясының ауыр әсерінен кейін, Жапония экономикасы да, Корея Республикасының экономикасы да баяу қозғалысты көрсетті. Тікелей түрде, Дүниежүзілік банктің ресми мәліметтері (2022) бойынша Жапонияның жалпы ішкі

өнімі (ЖІӨ) 2021 жылы 4937,42 миллиард АҚШ долларын құрап, ал Оңтүстік Кореяның ЖІӨ-і 1798,53 миллиард АҚШ долларына тең болса да, пандемияға дейінгі 2018 жылдан одан кейінгі кезең 2022 жылға дейін біріншісі төрт жыл шамасында 200 миллиардқа жуық АҚШ доллар көлемінде құлдырауды көріп отыр.

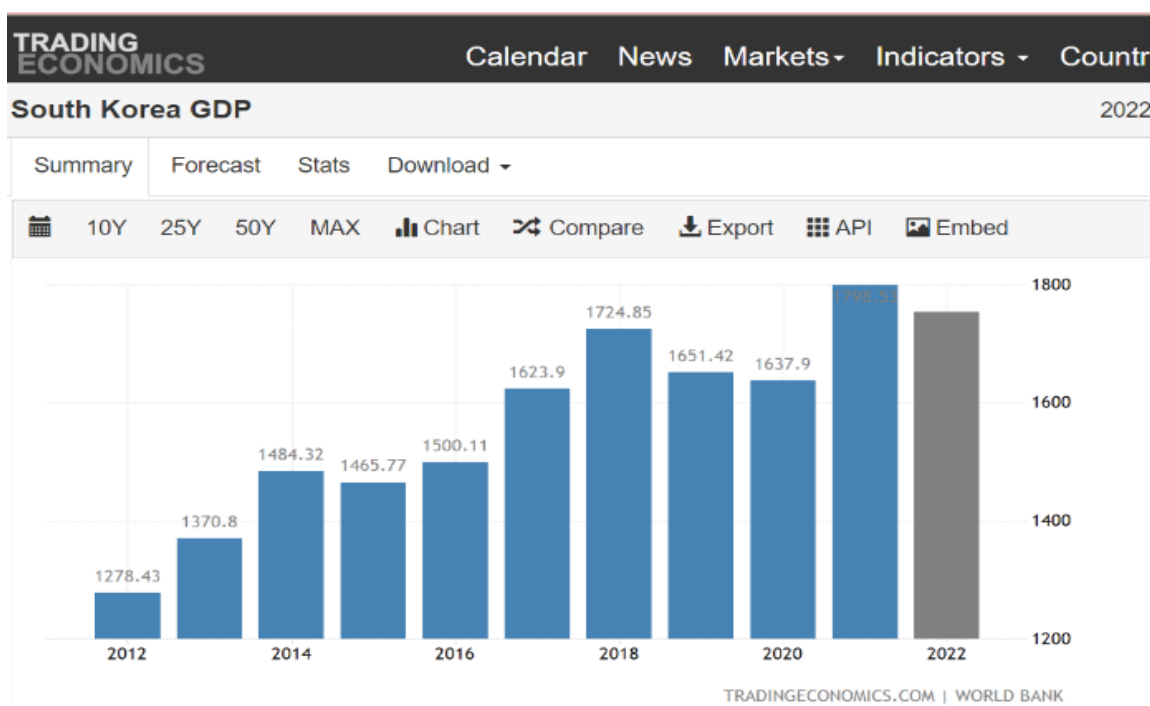

Дереккөз: Дүниежүзілік банктің ресми мәліметтері (2022)
Tradingeconomics.com

Сурет 1 – Жапонияның 2012 – 2021 жылдар аралығындағы ЖІӨ

Оңтүстік Корея, кестеде көрсетілгендей, керісінше соңғы жылда 100-ден аса миллиард АҚШ долларына

пайда тауып, бұл кезеңнен қайта тұру жолын тапқандай.

Дереккөз: Дүниежүзілік банктің ресми мәліметтері (2022), Tradingeconomics.com

Сурет 2 – Оңтүстік Кореяның 2012 – 2021 жылдар аралығындағы ЖІӨ

Одан бұрын, АТМА аймағының екі көсбасшысы АҚШ пен Қытай арасындағы 2019 жылөткен сауда соғысы да өз әсерін тигізді. 2019 жылы Жапонияның сауда көлемі де 2018 жылмен салыстырғанда 5 пайызға төмендеді. Жапонияның Қытайға экспорты 7 пайызға, импорт 3 пайызға азайды. Вашингтон мен Бейжің арасындағы сауда дауы қытайлық еншілес компаниялармен жапондық трансұлттық корпорациялардың (ТҰК) экономикалық көрсеткіштеріне кері әсерін тигізді. 2018 жылы АҚШ Қытай өнімдеріне баж салығын енгізгеннен бері Солтүстік Америка елдерімен сауда жасайтын жапондық ТҰК-ның қытайлық филиалдарының сату көлемінің төмендеуі байқалды. Биржадағы акциялар құнының төмендеуі (Nikkei 225 Index) операциялары АҚШ пен Қытай арасындағы саудамен байланысты жапондық ТҰК үшін тіркелді. Қытайлық еншілес компаниялар Жапониядан импортталатын тауарлардың үлесі жоғары болған ТҰК акцияларының бағасы айтарлықтай төмендеді. Себебі, АҚШ-қа сатылым азайғандықтан, Жапониядан келетін импорт көлемі мен құны да төмендеп, акция бағасының төмендеуіне әкелді. Сауда соғысының жағымсыз әсерінің артуына жол бермеу үшін кейбір

жапондық корпорациялар өндірісті ауыстыруға мәжбүр болды. Мәселен, Mitsubishi Electric 2018-2019 жж. жартылай өткізгіштер мен тұтынушыларға арналған жабдықтар өндірісінің бір бөлігін АҚШ-тан Жапонияға көшірді. Басқа компаниялар Солтүстік Америка мен Оңтүстік-Шығыс Азиядағы зауыттарының қуатын арттырды. Электр қозғалтқыштарын жасаушы Nides корпорациясы өндірісті 2018 жылдың қазан айында Мексикаға көшірді, Ricoh принтер өндірісін Таиландқа, ал Sharp ноутбук өндірісінің бір бөлігін Қытайдан Вьетнамға көшірді (Voda, 2022).

Кореяның сыртқы сауда қауымдастығының мәліметі бойынша, АҚШ-тың Қытай тауарларына жоғары тарифтері аясында Оңтүстік Кореяның экспорты 870 миллион долларға төмендеді. Жартылай өткізгіштер мен химия өнеркәсібінің өнімдері шабуылға ұшырайды. Мамыр айының бірінші онкүндігінде ішкі экспорт бір жылмен салыстырғанда 6,4%-ға төмендеді. 14 мамырда ұлттық валютаның бағамы бір доллар үшін 1,190 воннан асты. Биылғы жылдың бірінші тоқсанында экономиканың теріс өсімі тіркелді. Мұндай зардаптар Оңтүстік Корея экономикасының әлемдік

нарық жағдайына тәуелділігімен байланысты болды.

Осы себептерден екі мемлекет үшін өз экономикасын жандандырудың және өсуге қол жеткізудің тиімді әдістерінің бірі оның шетелдермен, әсіресе экономикалық өсудің жоғары қарқыны сақталатын азиялық елдермен экономикалық қатынастарын кеңейту және күшейту болып табылады. Осы мақсатқа жету үшін Жапония Азия-Тынық мұхиты аймағындағы Транс-Тынық мұхиты серіктестігі туралы жан-жақты және прогрессивті келісім (ТТСЖП) және Аймақтық кешенді экономикалық серіктестік (АКЭС) сияқты Мега аймақтық еркін сауда зоналары (Мега аймақтық ЕСЗ) түріндегі еркін және ашық ережеге негізделген бизнес ортасын құруға, басқаруға және модернизациялауға назарын бұрда. Ал Оңтүстік Корея 2020 жылдың қараша айында Аймақтық кешенді экономикалық серіктестікке қол жеткізіп, сол бағытта дамуын бастады.

Жапония мен Оңтүстік Корея арасындағы экономикалық қақтығыстың түп-тамыры сонау 1910-1945 жылдарда корейліктер Жапонияның отары болған кезеңнен, нақтылай айтқанда, сол отаршыл заманда көрген азабынан туындап отыр. Rbc.ru жаңалықтар мәліметіне сай, екі ел арасында 8 миллиард АҚШ доллары көлемінде өтемақы туралы келісім болғанымен де, коре халқының ішінара наразылығынан мәселе оңтайлы шешіле қойған жоқ. Одан қоса, жапондықтардың беріп отырған шешу жолын қабылдамаған корейліктер одан бетер жапонияның Panasonic, Sony, Canon, Honda, Toyota, Lexus сияқты беделді компанияларына санкция салуда. Олардың Mitsubishi Heavy Industries и Nippon Steel & Sumitomo Metal Corp. компанияларына корейліктерді заңсыз қолданған өтемақы міндеттеген туралы ескергеніміз жөн.

Жалпы, бұл қақтығыстың алғышарттарын тек тарихи тұрғыда емес, экономикалық жағынан да қарастыруға болады. Яғни, бұл сөздің негізі - аймақтағы Жапонияның рөлі басылып, Корея Республикасының рөлі артуда. Соңғы 20 жылда халықаралық экономикалық аренада жоғалтып алған орнын Жапония қайтарғысы келеді. Мысалға, 20 жыл бұрын технологиялық тауарлардың көшбасшысы ретінде Sony-ды танығанымен, оның орнын Samsung компаниясы басты. Сондықтан,

Жапонияның да Оңтүстік Кореяны экспортын шектеуі де осында жатыр деуге болады. Сирек кездесетін электроника материалдарын жеткізудегі шектеулер корей экономикасының маңызды саласына — чиптер мен дисплейлер өндірісіне әсер етеді. Бұл тыйым ұзақ мерзімді перспективада Samsung және SK Hynix сияқты ірі корей компанияларына әсер етуі мүмкін. Осыдан бұрын, Жапонияның қаржы министрі Джун Азуми 2012 жылғы 17 тамыздағы баспасөз мәслихатындағы берген ақпаратында, егер Жапония валюталық свопты тоқтатуды шешсе, бұл корей вонының құнына күрт әсер етеді деген еді. Сонымен қатар, корей экспорты инфляцияның жоғары қарқынын көрсетті. Кейіннен импорттық өнім корейлік өнімнен арзан бағаға түскенін да байқатты. (Турханова А., Исаева А., Байдәулетова Б., 2022) Қалай да дегенмен де, Оңтүстік Корея шикізатқа тапшы, яғни тікелей импортқа тәуелді мемлекет болғандықтан, елдегі бар жапондық құрылғылар қоры таусылуы мүмкін. Ал одан кейін Оңтүстік Корея үшін жаңа нарық табу қажеттілігі туындайды. (rbc.ru)

Жалпы, екі елдің бір-біріне деген ойлары, имидждері нашарлап барады. 2019 жылдан бастап, Оңтүстік Кореяда жапон тауарларына немесе Жапон мемлекетіне саяхатқа бойкот жарияланған. Елдің ішінде, метрода мысалға, осы мәселеге сай брошюралар немесе стикерлерді жабыстырған. Жапония да, Оңтүстік Корея да бұл мәселені реттемейтін болса, жағдай сауда соғысының өршуіне алып келуі әбден абзал. Медведева Ю.О. (2020) бойынша, Корея бұқаралық ақпарат құралдарының бағалауы бойынша, Оңтүстік Кореяның шығыны Жапонияға қарағанда 270 есе көп, ал Жапония мен Оңтүстік Корея арасындағы сауда соғысы бір елден екінші елге тауарларды жеткізудің жаһандық желісін қамтиды.

Бірнеше онжылдықтар бұрын Жапония Корея Республикасына қарағанда бай болды және онда халықаралық аренада жапон тауарларының беделі жоғары саналды. Бүгінгі таңда көптеген оңтүстік корейліктер отандық өнімдерді жапондықтардан артық көреді, отандық музыкамен, сәнмен және поп-мәдениетпен мақтанады. Корея өнеркәсібі 90-жылдардың басынан бастап Корея

Республикасы мен Жапонияның экономикалық көрсеткіштерін салыстырды. Алшақтық айтарлықтай қысқарды, ал кейбір салаларда Оңтүстік Кореяның көрсеткіштері жапондықтардан асып түсті. Мысалы, халықаралық менеджментті дамыту институты құрған әлемдік бәсекеге қабілеттілік рейтингінде Жапония 1995 жылы төртінші орынға ие болды, бірақ 2020 жылы 34-ші орынға түсті (Bridges B., 2016).

Сатып алу қабілетінің паритетіне негізделген жан басына шаққандағы жалпы ішкі өнімге келетін болсақ, Корея Республикасы 2018 жылдан бері Жапониядан озып келеді. 1990 жылы Оңтүстік Кореяның номиналды ішкі өнімі 283 миллиард долларды құрады. Алайда, 30 жыл ішінде ол алты есе өсіп, өткен жылы 1 трлн 600 миллиард долларды құрады. Бұл - Жапония көрсеткішінің үштен бірі. 30 жыл бұрын Корея Республикасы номиналды ЖІӨ бойынша әлемде 17-ші, ал Жапония екінші орында тұрды. Өткен жылы Корея Республикасы оныншы орынға көтерілді, ал Жапония үшінші орынға түсіп, олардың арасындағы алшақтық айтарлықтай қысқарды. Бүгінгі таңда 53 жапондық компания Fortune Global 500 тізімінде. Бұл Оңтүстік Кореяның көрсеткішінен 3,5 есе көп - 15 фирма. 25 жыл бұрын бұл алшақтық 18 есе үлкен болды. Жапония әлі де іргелі ғылым мен технологияда Корея Республикасынан озып келе жатқанын мойындау керек. Жапондық фирмалардың ғылыми зерттеулері бойынша әлемдегі мыңдаған ірі инвестициялық компаниялардың тізімінде өткен жылы Оңтүстік Кореяға қарағанда бес есе көп болды. Алайда, бірқатар облыстарда Корея Республикасының экономикалық көрсеткіштері жапондықтардан озып тұр. Жапонияның ішкі мәселелері бұған бірден-бір себеп бола алады. (Bridges B., 2016).

Біраз жылдар бұрыннан бастап, Корея Республикасы - жаһандық қатысуы бар Солтүстік-Шығыс Азия державасы, бірақ оның Оңтүстік-Шығыс Азиядағы геосаяси ықпалы сирек кездеседі. Президент Ли Мен Бак (2008-2013) бүкіл әлемде Оңтүстік Кореяның үлесін кеңейту саясатын жүргізу арқылы жаһандық Кореяны нығайтқан кезде, президент Пак Кын Хе түбек пен Солтүстік-Шығыс Азияға көбірек көңіл бөлді. Пак Кын Хе импичменті ішкі саяси жағдай тұрақтанғанға дейін

түбекте тұрақтылықты сақтауға жаңа назар аударуды талап етеді. Қазіргі жаңа президент Юн Сок Ёль алдыңғы Мун Джэ Иннің Солтүстік Кореяға бағытталған сыртқы саясатын тоқтатып, өзіндік Солтүстік Америка елдерімен тығыз қарым-қатынасты нығайтуды көздеп отыр. Бұған бірден бір дәлел – оның инаугурация кезіндегі сөзі мен америкалық-корейлік инвестицияның деңгейінің артуы мен оның осы жылдың 29 қыркүйегіндегі Канадаға жасанды интеллект туралы ғылыми іс-шарасына визиті арқылы байқауға болады.

Оңтүстік Кореяның Солтүстік-Шығыс Азияға қарай «қоныстанғаны» соншалық, Америка Құрама Штаттары 2011 жылы Азияға бет бұра бастағанда, Оңтүстік Корея сарапшылары оның Оңтүстік Кореямен аз байланысы бар деп есептеді. АҚШ пен КР альянсы әлі де түбекте шоғырланған, ал Оңтүстік Кореяның "Үлкен жиырмалық" ел ретіндегі мәртебесі оны Азияға бағытталған елге қарағанда жаһандық ойлайтын елге айналдырады. Аден шығанағындағы қарақшылыққа қарсы патрульден бастап бейбітшілік пен тұрақтандыру операцияларына, электроника және жоғары технологиялық өнімдер саудасына, климаттың өзгеруіне, пандемияға және таралуға қарсы күреске дейін Оңтүстік Корея халықаралық саясаттағы көрнекті тұлға болып қала береді. Өз кезегінде, Жапония Азия-Тынық мұхиты аймағындағы экономикалық ынтымақтастықтың негізгі ойыншысы болды және болып қала береді. Бұл Транс - Тынық мұхиты серіктестігін (ТТС) құтқару және оны ауыстыру-Транс-Тынық мұхиты серіктестігі туралы жан-жақты және прогрессивті келісімді (ТТСЖП) қалыптастыру үшін өте маңызды болды.

Зерттеу әдістері

Мақала дедукция, салыстырмалы және аналитикалық сараптау тәсілдер негізінде жүргізілді.

Теориялық мәліметтерге негізге сүйене отырып, тарихи тұрғыдан, 1990 жылдар бойы Жапония экономикалық қызметтің тұрақты тоқырауына ұшырады. Керісінше, Жапониямен көршілес Азия экономикаларының көпшілігі 1997 жылғы Азия дағдарысынан сәтті қалпына келіп, қайтадан өсе бастады. Алайда, соңғы уақытта Жапонияның Азия экономикаларына көрсеткен ресми даму көмегіне жапон халқы күмән келтірді.

Жапония 1980 жылдары Австралия премьер-министрі Боб Хоуктың Азия-Тынық мұхиты аймағындағы көпжақты экономикалық ынтымақтастық туралы ұсынысының белсенді жақтаушысы болды. 1989 жылы Азия-Тынық мұхиттық экономикалық серіктестік (АТЭС) құрылғаннан бері Жапония оның дамуында жетекші рөл атқарды. Жапония АТЭС — ті екі рет қабылдады, ал 1995 жылғы Осака іс - қимыл бағдарламасы 1994 жылғы Богор мақсаттарына жетудің жол картасы болды. 1990 жылдары Жапония үшін АТЭС аймақтағы сауда мен инвестицияларды либерализациялауға және экономикалық дамуға ықпал етудің негізгі тетігі болды. АТЭС-тің ерекшелігі мемлекетаралық ынтымақтастықтың негізін құрайтын ТҰК жетекші рөлі арқылы интеграциялық үдерістерді дамыту болып табылады. Негізінен Жапония мен Корея Республикасынан келетін тікелей шетелдік инвестициялар кәсіпорынішілік сауданы ынталандырады, біртұтас жаңа өнімді жасау жөніндегі зерттеулерден бастап соңғы өнімді өндіруге, құрастыруға және өткізуге дейін өндірістік тізбекті жасайды. Азия-Тынық мұхиты аймағындағы экономикалық даму динамикасында және интеграциялық кеңістікті қалыптастыруда тікелей шетелдік инвестициялар маңызды рөл атқарды. 1960 жылдары америкалық және жапондық инвестициялар Сингапурдың, Корея Республикасының, Гонконг пен Тайваньның еңбекті көп қажет ететін салаларына (машина жасау, химия және жеңіл өнеркәсіп) бағытталды. Бұл елдердің экономикалық өсуі мен дамуымен 1980 жылдардың соңынан бастап өндіріс өзгерді. экономикалық жағынан аз дамыған елдерге (Малайзия, Таиланд, Филиппин және Индонезия), онда шығындар төмен болды. Нәтижесінде еңбек шығындарындағы салыстырмалы артықшылықтардың төмендеуіне және валюта бағамының өсуіне негізделген назар еңбекті көп қажет ететін салалардан капиталды көп қажет ететін салаларға ауысты.

Жоғарыда аталған АСЕАН мемлекеттерінің қауымдастығы да екі мемлекетке экономикалық серпін берді. Жапония үшін жарты миллиардтан астам халқы бар АСЕАН елдері тиімді экономикалық және геостратегиялық серіктес, сонымен қатар жапондық

тауарлар мен қызметтердің маңызды нарығы болып табылады. Ал 2019 жылы Корея мен АСЕАН арасындағы тауар айналымы 20 еседен астам өсті және ұйымға мүше елдер корей азаматтарының ең көп баратын шетелдік бағыты болды. Ұйым Корея үшін екінші ірі сауда серіктесі және үшінші ірі инвестиция көзі, сондай-ақ пайдалануға берілген инфрақұрылымды дамыту бойынша ең ірі шетел нарығы болып табылады және экономикалық көлемінің (ЖІӨ көлемі 2 триллион 900 миллиард доллар) артуының шексіз әлеуеті бар.

Оңтүстік Корея үшін 1970 жылдардың аяғы мен 1980 жылдардың басы әлемдік экономика үшін тарихи маңызы бар оқиғалармен байланысты болды. Осы кездегі экономикалық дағдарыстар әлемдік экономикалық өсудің баяулауына әкеліп соқтырды және дамушы АТМА елдеріндегі әлеуметтік қайшылықтарды әр түрлі күшейтті. Алайда, Оңтүстік Корея, Қытайдың Тайвань және Сингапур провинциялары 1970-1980 жылдардағы дағдарыстардан сәтті шығып, заманауи өнеркәсіптік өндірістің негізін қалады, осылайша экономикалық дамудың ең сәтті модельдерін көрсетті. Әлемдік экономикадағы депрессия және 1990 жылдардың басында халықаралық сауданың баяулауы жағдайында Оңтүстік Кореяда, Қытайдың Тайвань провинциясында және Сингапурда өсу қарқыны жоғары болды (7-11%). Сәуір айында ЖІӨ өсу қарқыны орта есеппен 7,7% құрады, ал Малайзия мен Таиланд экономикасы 6,6% - ға өсті. (Bridges B., 2016).

Оңтүстік Кореяның Азия-Тынық мұхиты аймағымен, әсіресе ресурстарға бай Оңтүстік-Шығыс Азия елдерімен экономикалық байланыстары корей индустрияландыруы 1960 жылдардан бері қарқынды дамып келе жатқанда айтарлықтай кеңейді. Оңтүстік Кореядағы табиғи ресурстардың жетіспеушілігі шетелдік шикізат көздеріне тәуелділікті білдірді. Энергия көздерінің көп бөлігі Таяу Шығыстан келгенімен (кем дегенде 1980 жылдардан бастап Индонезия мен Брунейден жеткізілімдерді қоса алғанда, әртараптандыруға дейін), Азия-Тынық мұхиты басқа да маңызды шикізаттарды, сондай-ақ аралық өнімдерді жеткізді. 1997 жылға қарай корей импортының шамамен

10%-ы Оңтүстік-Шығыс Азия мемлекеттері қауымдастығының (АСЕАН) елдерінен келді; Жапонияда, Қытайда және Тайваньда барлық импорттың шамамен 40% - ы Азия-Тынық мұхиты аймағынан келді, ал 1980 жылы шамамен, ол 35%ға жетті. (Bridges B., 2016).

Сол сияқты, Азиялық-Тынық мұхиты аймағының Оңтүстік Корея өндірушілері үшін экспорттық нарық ретіндегі маңызы айтарлықтай өсті. 1980 жылы Жапония, Қытай, Тайвань және АСЕАН Оңтүстік Кореяның жалпы экспортының шамамен 29% құрады, бірақ 1997 жылға қарай бұл көрсеткіш 47% - ға дейін өсті. Азиялық қаржы дағдарысынан туындаған ауытқулардан кейін жоғарыда аталған Азия мемлекеттері 2004 жылы бүкіл Оңтүстік Корея экспортының шамамен 50% - и және импорттың 48% табысты құрады; Қытай бұл жағдайдың маңызды факторы болғаны анық, алдымен Жапонияны, содан кейін Америка Құрама Штаттарын басып озып, сол жылға қарай Оңтүстік Кореяның ең ірі сауда серіктесі болды. (Bridges B., 2016).

Оңтүстік Корея, әрине, Азия-Тынық мұхиты аймағымен мәдени тұрғыдан тағы бір маңызды байланысқа ие, ол қазір "корей толқыны" («Халлю»). Танымал музыкадан басталып, теледидарлық сериалдар мен фильмдерден өтіп, ол Корей мәдениетін, соның ішінде корей тағамдарын, әдет-ғұрыптарын және тіпті дәстүрлі киімдерін қамтитын құбылысқа айналды. Корей толқыны экономикалық ынталандыру ғана емес (2005 жылы корей мәдени өнімдерінің экспорты негізінен Азия-Тынық мұхиты аймағына шамамен 1 миллиард АҚШ долларын құрады), сонымен қатар сыртқы істер министрі Пан Ги Мун Оңтүстік Кореяның бұрыннан келе жатқан құрметіне қол жеткізудің құралы деп мәлімдеді. Бұл процесте, мәдени саясат жөніндегі бір шенеуніктің айтуынша, Оңтүстік Корея "қабылдағыштан мәдени таратқышқа айналды".

Оңтүстік Кореяның Азия-Тынық мұхиты аймағымен экономикалық байланысы өсті және ол 1960 жылдардың аяғында Азия-Тынық мұхиты ғылыми-техникалық орталықтар желісінің негізгі демеушісі болды, Оңтүстік Корея аймақтық ынтымақтастық тұжырымдамалары мен ұйымдарының кейінгі дамуында айтарлықтай төмен рөл атқарды. Президент Джон Ду Хванның 1982 жылы

аймақтық көшбасшылар саммитін өткізу туралы ұсынысы сыпайы, бірақ міндетсіз жауаптардан басқа ештеңе алған жоқ, сондықтан Оңтүстік Корея Тынық мұхиты бассейнінің Экономикалық Кеңесі сияқты аймақтық бизнеске қатысты ұйымдарға қатысуға келісуге мәжбүр болды. Бұл салыстырмалы түрде пассивті тәсіл Австралия премьер-министрі Боб Хоук 1989 жылдың басында Сеулге сапарын пайдаланып, Азия-Тынық мұхиты экономикалық ынтымақтастық форумы (АТЭЫ) туралы ұсынысын ұсынған кезде өзгеруі керек еді. Бұрынғы аймақтық бастамалар мен ұйымдарға сүйене отырып, АТЭС ресми қатысу деңгейінде сапалы өзгерісті белгіледі, өйткені ол тарихтағы алғашқы аймақтық үкіметаралық ұйым болады деп болжанған.

Оңтүстік Корея австралиялықтарға оны жүзеге асыру үшін лоббизм жасауға көмектесіп, сол жылы АТЭС министрлерінің құрылтай жиналысына қатысатын 11 елдің бірі бола отырып, ынта танытты. Chung H. Lee and Charles Morrison (1996) айтуынша, АТЭС АҚШ-пен байланысын сақтай отырып, сыртқы байланыстарды біртіндеп әртараптандырудың саналы қажеттілігін қанағаттандырудан басқа, Оңтүстік Кореяға тағы үш пайда әкелді. Біріншіден, Бұл Оңтүстік Кореяға саяси заңдылық беруге көмектесті. Екіншіден, бұл Оңтүстік Кореяға Қытаймен байланысты дамытуға мүмкіндік берді, өйткені Оңтүстік Корея шенеуніктері Қытай, Тайвань және Гонконг үкіметтерімен барлық үш елдің 1991 жылы Сеулде өткен министрлер жиналысында АТЭС-ке қосылуын қамтамасыз ету үшін шебер келіссөздер жүргізді (1992 ж. Оңтүстік Корея мен Қытай бір-бірін мойындады). Үшіншіден, Оңтүстік Корея басқа орта немесе кіші елдермен бірлестік арқылы өзінің ірі сауда серіктестерімен келіссөздерге ықпал ете алады деп сенді.

Зерттеу нәтижелері

АТЭС-тің алғашқы жылдарында Оңтүстік Корея жалпы тенденцияны ұстануда ерекше қиындықтарға тап болған жоқ. Алайда, 1993 жылы АТЭС өзінің дамуының екінші кезеңіне өтті, сол жылы жетекші ел болған Америка Құрама Штаттарының әсерінен Үкіметтің өкілдік деңгейі бірінші деңгейдегі көшбасшылар кездесуінде көтерілді. АТЭС-тің сауданы ырықтандыру туралы көзқарасы кез-келген

жағдайда Оңтүстік Корея экономикасы дамып келе жатқан бағыттағы біртіндеп тенденцияға сәйкес келгенімен, Оңтүстік Кореяда оның жоғары қорғалған күріш нарығы, жапондық өнімдердің көп мөлшеріне тыйым салудың нақты сипаты, шетелдік инвестицияларға жалпы қарсылығы туралы арнайы ескертулер болды. Бұл кезде сондай-ақ, Қытайдан және Оңтүстік-Шығыс Азиядан арзан өндірушілер басып алады.

АТЭС-тің ырықтандыру жөніндегі мақсатты жоспарлары 2010 жылдан бастап дамыған елдер үшін аяқталу күні және 2020 жылдан бастап дамушы елдер үшін деп екі санатқа бөлінді. Алайда, азиялық қаржылық дағдарыс және Оңтүстік Кореяның ерекше проблемалары корейлердің АТЭС-тен одан әрі көңілі қалуына әкелді, оны АТЭС дамуының үшінші кезеңі деп сипаттауға болады, бұл ұйым негізгі мақсатынан тайып кеткендей болды. Ким Ен Сам (Оңтүстік Кореяның жетінші президенті) өзі 1997 жылы қарашада Оңтүстік Кореяда дағдарыс болған кезде Ванкувердегі АТЭС кездесуіне қатысуға міндеттеме алды. Тіпті оның әкімшілігінде мұндай жағдайларда қатысу керек пе деген пікірлер әр түрлі болды, бірақ сонда да барып, мүше елдерге көмек сұрау мүмкіндігін пайдалануды шешті. Алайда оның үндеулері негізінен назардан тыс қалды. АТЭС-тің басқа басшылары жанашырлықпен тыңдады, бірақ "моральдық қолдау" сөздерін білдіруден басқа аз жұмыс жасады. Ким Халықаралық валюта қорымен (ХВҚ) келісім жасасудан басқа баламасы болған жоқ. Әрине, Оңтүстік Кореяның 1997 жылы АТЭС-пен кездескен жалғыз оқиға емес еді; ол сондай-ақ басқа зардап шеккен мүшелерге

көмектесу үшін ұжымдық түрде ешнәрсе ұсына алмайтынын дәлелдеді.

Ким Дэ Чжун (Оңтүстік Кореяның сегізінші президенті) кейіннен АТЭС-тің келесі бірнеше саммиттеріне қатысқан кезде, ол осы мүмкіндіктерді пайдаланып, Оңтүстік Корея экономикасы шынымен ашық екенін және шетелдік инвестицияларды қалпына келтірудің маңызын қарастырды. Осылайша, Ким үшін АТЭС кездесулері корей экономикасына айтарлықтай және жылдам пайда әкелетін форумнан гөрі негізгі серіктестердің көшбасшыларымен екіжақты кездесулер өткізудің құралы болды.

Қазір Жапония мен Оңтүстік Корея арасындағы бәсекелестік АТМА аймағында жаңа қарқынмен өршуде. Бұл бәсекелестіктің сипатын лидерлік үш сала бойынша, яғни өнеркәсіп, ауылшаруашылық және технологияның экспорты бойынша салыстыруға болады. 2021 жылдағы ақпарат есебінен өнеркәсіп экспорты бойынша Жапония мен Оңтүстік Корея үшін Қытай мен АҚШ ең негізгі сауда серіктестері ретінде анық. Бір негізгі ерекшелік Жапониядан өнеркәсіп тауарларын Оңтүстік Кореяның өзі сатып алып, Вьетнам және басқа да елдерге сататын сияқты болып көрінеді. Сандық үлесінен бұл жерде Жапония ілгеріде. Ауылшаруашылық саласында бұл сипат керісінше, Жапонияның өзі Оңтүстік Кореядан ауылшаруашылық заттарын сатып алып, Гонконгқа көбіне экспорттайды. Бұл мәселе жөнінде Оңтүстік Корея жеңеді деген ойға келуге болады. Екі мемлекеттің мақтанышы – технология саласына қызығушылықты АҚШ пен Қытай көрсеткенімен, экспорт көлеміне қарағанда, онша қажетсінбейтіні анық. Бірақ Мексика Жапониядан гөрі Оңтүстік Корея технологиясын артық көретіні айқындалды.

Кесте 1 – Жапония мен Оңтүстік Кореяның өнеркәсіп, ауылшаруашылық және технология салалары бойынша экспортының ықпалын салыстыру

	Өнеркәсіп	Ауылшаруашылық	Технология
Жапония	1.Қытай (133 млрд \$) 2.АҚШ (112 млрд \$) 3.Оңтүстік Корея (42,9 млрд \$)	1.Гонконг (1,88 млрд \$) 2.Қытай (1,38 млрд \$) 3.АҚШ (1,04 млрд \$)	1.АҚШ (270 млн \$) 2.Қытай (124 млн \$)
Оңтүстік Корея	1.Қытай (131 млрд \$) 2.АҚШ (75 млрд \$) 3.Вьетнам (48млрд \$)	1.Жапония (2,07 млрд \$) 2.Қытай (1,54 млрд \$) 3.АҚШ (1,36 млрд \$)	1.Мексика (195 млн \$) 2.АҚШ (84,6 млн \$) 3.Қытай (71,4млн \$)

Дереккөз: авторлардың жеке құрастыруы

Нәтижелерді талқылау

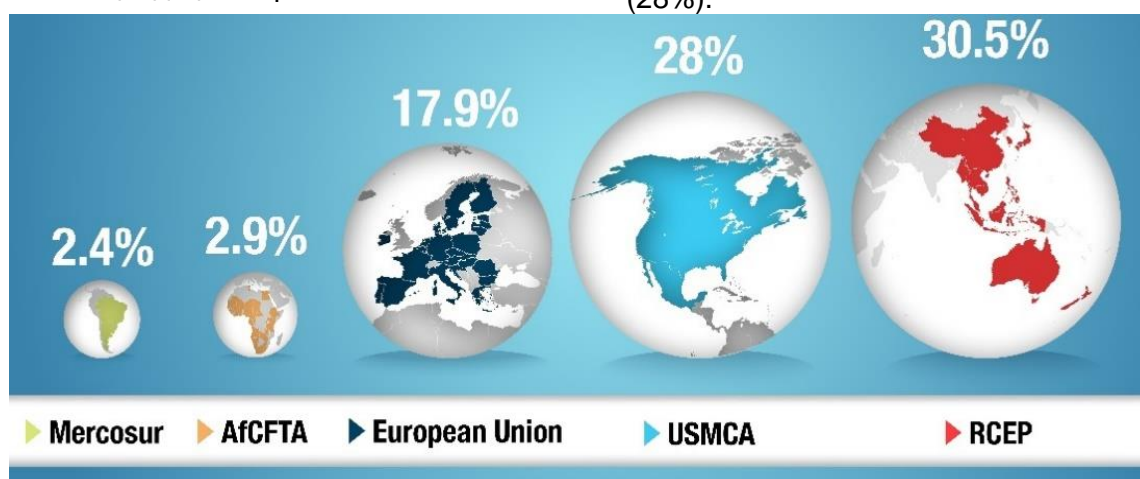
2020 жылдың 15 қарашасында сегіз жылдық келіссөздерден кейін Оңтүстік Корея шенеуніктері Азия мен Океаниядағы 15 сауда серіктесі: Оңтүстік-Шығыс Азия мемлекеттері қауымдастығының (АСЕАН) 10 мүшесі—Бруней—Даруссалам, Камбоджа арасында кең ауқымды еркін сауда келісімін (ЕСК) орнататын аймақтық кешенді экономикалық серіктестікке (АКЭС) қол қойды. Кореяға келетін болсақ, келісім Кореяның қолданыстағы екіжақты және аймақтық еркін сауда келісімдерін толықтырады және жаңартады және Жапониямен жаңа екіжақты сауда міндеттемелерін белгілейді, бірақ ол Кореяның Қытаймен және Жапониямен саудасын шектейтін негізгі кедергілерді бұзбайды. Әлемдік экономиканың үштен бірін қамтитын жаңа еркін сауда келісімі Шығыс Азия мен Тынық мұхитының 15 елі арасындағы тарифтердің 90% жояды және аймақшілік экспортты 42 миллиард долларға арттырады деп күтілуде. Бұл Австралия, Бруней-Даруссалам, Вьетнам, Индонезия, Камбоджа, Қытай, Корея Республикасы, Лаос, Малайзия, Мьянма, Жаңа Зеландия, Филиппин, Сингапур, Тайланд және Жапония.

Жоғарыда аталған бағалау Корея АКЭС-ті ратификацияламауы керек дегенді білдірмейді, керісінше оның артықшылықтары шектеулі және Кореяның Азия-Тынық мұхиты аймағындағы стратегиялық одақтастармен байланысын

тереңдететін жан-жақты келісімдермен толықтырылуы керек. Кореяның экономика және қаржы министрлігі (КЭҚМ) 2021 жылдың 11 қаңтарында жарияланған саяси мәлімдемеде АКЭС-пен, сондай-ақ басқа да ірі сауда келісімдерімен алға жылжу қажеттілігін мойындады. Ол Кореяның Халықаралық экономикалық қатынастарына он мақсат қойды, соның ішінде АКЭС және 2018 жылдың соңында күшіне енген жан-жақты және прогрессивті Транс-Тынық мұхиты серіктестігі туралы келісім (ТТСЖП) сияқты мега-аймақтық ЕСА-ға қатысу.

АКЭС-ті толықтыру үшін Корея сауда келіссөздерінің басқа екі басымдығымен, ТТСЖП мүшелігімен және корей-Американдық еркін сауда келісімін (КАЕСА) жаңартумен алға жылжуы керек, соңғысы АҚШ-тың Азия-Тынық мұхиты интеграциялық пактісіне қайта қатысуын ынталандыруға бағытталған. Кореялық сауда келіссөздері үшін әлі көп нәрсе істеу керек.

Алайда, осы кезеңде егер оның жеке қатысушыларының ЖІӨ-нің көлемі әлемдік ЖІӨ-нің үштен бір бөлігіне тең болса, АКЭС әлемдегі ең ірі сауда келісімі деп аталынады. Салыстыру үшін, әлемдік ЖІӨ-нің үлесі бойынша басқа да ірі аймақтық сауда келісімдері - Оңтүстік Американың Меркосур сауда блогы (2,4%), Африканың континенттік еркін сауда аймағы (2,9%), Еуропалық Одақ (17,9%) және АҚШ, Мексика және Канада арасындағы келісім (28%).

Дереккөз: UNCTAD: Asia-Pacific partnership creates new 'centre of gravity' for global trade. (2021)

Сурет 3 – Экономика көлемі бойынша бөлінген жекелеген өңірлік сауда келісімдері

COVID-19 аясында АКЭС күшіне енуі сауданың тұрақтылығына ықпал етуі

мүмкін. Біріккен Ұлттар Ұйымының Сауда және даму жөніндегі конференциясының

соңғы зерттеулері мұндай келісімдердегі сауда пандемиядан туындаған жаһандық сауданың құлдырауына салыстырмалы түрде төзімді болғанын көрсетеді. Оған себеп: Біріккен Ұлттар Ұйымының Сауда және даму жөніндегі конференциясының талдауы Жапония АҚЭС тарифтік жеңілдіктерінен ең көп пайда көретінін көрсетеді, бұл негізінен сауданы қайта бағдарлау әсеріне байланысты. Елдің экспорты шамамен 20 миллиард долларға өседі деп күтілуде, бұл 2019 жылы АСЭК-ке мүше елдерге экспорттаумен салыстырғанда шамамен 5,5% - ға өскенге тең (UNCTAD, 2021).

Есеп сонымен қатар Австралия, Қытай, Корея Республикасы және Жаңа Зеландияны қоса алғанда, көптеген басқа экономикалардың экспортына айтарлықтай оң әсер ететінін атап өтті. Екінші жағынан, есептеулер АҚЭС тарифтік жеңілдіктері Камбоджа, Индонезия, Филиппин және Вьетнам үшін экспорттың төмендеуіне әкелуі мүмкін екенін көрсетеді. Баяндамада бұл негізінен сауданы қайта бағдарлаудың жағымсыз әсерлерінен туындайтыны айтылған, өйткені тарифтік жеңілдіктер мөлшеріндегі айырмашылықтарға байланысты осы елдерден экспорттың кейбір түрлері АҚЭС-тің басқа мүшелерінің пайдасына бағытталады деп күтілуде. Мысалы, Қытай мен Жапония арасындағы тарифтердің күшеюіне байланысты Қытайдың Вьетнамнан келетін импортының бір бөлігі Жапониядан келетін импортқа ауыстырылады. Алайда, есепте Жан-жақты аймақтық экономикалық әріптестіктің (RCEP) кейбір мүшелері үшін жалпы жағымсыз салдар, егер олар АҚЭС келісімінен тыс қалса, жақсы болар еді дегенді білдірмейді. Дегенмен, сауданы қайта бағдарлаудың салдары күшейе түсер еді.

Есепте бүкіл аймақ АҚЭС тарифтік жеңілдіктерінен пайда көреді деген қорытындыға келді, бұл сауданың нәтижесінде алынған артықшылықтардың көп бөлігі мүше емес елдерден бағытталады.

Жалпы, оптимистік сценарийде 2022 жыл АСЕАН белгісімен өтеді, яғни әскерилендірілген вектор емес, экономикалық вектор болады. Сонымен, саяси компонент экономикалық күн тәртібіне сәйкес келеді. Егер аталған тенденция жүзеге асырылса, онда

болашақта (2023-2025 жж.) Индонезия, Филиппин және басқалар сияқты шартты орта мемлекеттердің маңыздылығының артуын күту керек.

Қорытынды

Бір қарағанда, Жапония мен Оңтүстік Кореяның көптеген ұқсастықтары бар. Екі ел де еркін нарықтық экономикасы бар либералды демократиялар; келісім бойынша Америка Құрама Штаттарының ежелгі одақтастары; кеме қатынасы еркіндігі, еркін сауда және өзара байланыс принциптеріне негізделген АҚШ басқаратын аймақтық тәртіпті қолдайды; және аймақтық қауіпсіздікке айтарлықтай үлес қосты. Олардың екеуі де - Шығыс Азия саммиті мен Оңтүстік-Шығыс Азия мемлекеттері қауымдастығының (АСЕАН) қорғаныс министрлерінің кездесуін қоса алғанда, негізгі Аймақтық саяси және қауіпсіздік институттарының мүшелері. 2017 жылы Америка Құрама Штаттары Транс-Тынық мұхиты серіктестігінен шыққаннан кейін Жапония мен Оңтүстік Корея аймақтық кешенді экономикалық серіктестікті (АҚЭС) ілгерілетуге ұмтылды. Екі ел де Солтүстік Кореяның ядролық және зымырандық бағдарламаларының қауіп-қатеріне қатысты ортақ алаңдаушылықты бөліседі.

2011 жылы ойластырылып, бірақ алдыңғы жылы ғана Жапония мен Оңтүстік Корея ратификацияланған бұл одақтан үлкен жетістіктер күту әлі ерте. Бұл блок аясында әзірше позитивті болжамдар ғана айтылғанымен, қазірдің өзінде аймақта Жапония мен Оңтүстік Кореяның ықпалы да нығая түсетіні анық. АСЕАН мемлекеттерімен тек экономикалық емес, сондай-ақ, экологиялық және энергетикалық серіктестік жалпы аймақтың дамуына да алып келеді. Аталған жайттарға бірден-бір мысал 2021 жылдың 9 шілдесінде өткізілген климаттық саммит барысында Азия-Тынық мұхиты аймағы әлемдегі парниктік газдар шығарындыларының шамамен үштен екісін құрайтыны ашылып, Жапония бұл мәселемен күресу мақсатында 2050 жылға қарай таза нөлдік шығарындыларға, көміртегі бейтараптығына қол жеткізу бойынша жаһандық күш-жігерді басқаруға және аймақтағы климаттың өзгеруіне қарсы нақты шараларды қабылдауды

жеделдетуге міндеттеме алды. Сол себептен, осы екі тараптың АТМ аймағындағы белсенділігін әлі де бақылаған жөн.

Оңтүстік Кореяның экономикасы, Азиядағы ең дамыған экономикалардың бірі, АҚШ пен Қытайдың сауда соғысы үшін ғана емес, Жапонияның шектеулері үшін де қиын жағдайға тап болды. Санкциялар смартфондар, жартылай өткізгіштер мен дисплейлер шығару үшін қажет Оңтүстік Кореяға жапон шикізатының экспортына әсер етті. Ал, Жапония болса, Қытай мен Оңтүстік Кореядан басқа салыстырмалы түрде жағымды имиджге ие. Мақалада келтірілген кестелі және санды талдауларға қарай АТМ аймағындағы экономикалық басымдылық пен қызығушылық Жапонияға тиесілі деген түйінге келуге болады. Алайда, Оңтүстік Кореяның да мүмкіндіктерін менсінбеуге болмайды. Сол себептен бұл екі мемлекетті өңірдегі конкурент ретінде танып, олардың экономикалық бәсекелестігін айқындауда. Өкінішке орай, бұл мемлекеттер арасындағы қатынастар қиыншылыққа толы кезеңдермен және әлі де шешілмеген тарихи келіспеушіліктердің әсерінен тұрақты деңгейге жетпегендіктен, әр елдің ішіндегі күйзеліс және екінші тарапқа деген жағымсыз көзқарас бұлардың екіжақты серіктестіктеріне зақым келтіріп отыр. Соның әсерінен, қазіргі кездегі экономикалық бәсекелестік экономикалық қақтығысқа өршу қаупі бар. Мұның алғышарты ретінде қазіргі кездегі екі мемлекеттің бір-біріне санкциялар қоюын және олардың қатай беруін қарастыруға болады. Атап айтқанда, SONY, TOYOTA, Canon, Nikon компанияларына санкция жариялаумен қатар, азық-түлік, мысалға, теңіз тағамдарына эмбарго жариялауға дейін жетті. Сайып келгенде, Оңтүстік Кореядағы Жапонияның имиджінің төмендеуі, бұл мемлекетке туризм жоқ және жапон тауарларын сатып алуға тыйым салу тенденциясы протесттерге айналуға, жапонияның қандай да бір іздері өшірілуде. Қалайда дегенмен территориялары жақын мемлекеттер бір-бірімен байланысты әлі бір-біріне тәуелді болады. Сол себептерден, мәселенің өршуі аймақтағы тұрақсыздыққа әкеле алады. Қазірдің өзінде екі мемлекеттің лидерлері Солтүстік Кореяның ядролық қарулық саясатына қарсы бір позицияны ұстануда.

2022 жылы 20 қыркүйекте Оңтүстік Корея президенті Юн Сук Ен мен Жапония Премьер-министрі Фумио Кисида БҰҰ Бас Ассамблеясының сессиясында кездесіп, шешілмеген мәселелерді шешу арқылы екі ел арасындағы қарым-қатынасты жақсарту қажеттілігі туралы келісті. Бұл екі ел басшыларының 2019 жылдың желтоқсан айынан бергі алғашқы кездесуі, өйткені Корей түбегіндегі Жапонияның отаршылдық билігі кезіндегі соғыс уақытындағы қиындықтарға байланысты екіжақты қатынастар рекордтық деңгейге дейін төмендеді. Токио мен Сеул Оңтүстік Кореяның бұрынғы президенті Мун Чжэ Ин кезінде соғыс уақытындағы мәселелерге байланысты қарым-қатынас нашарлағаннан кейін екі жақты байланыстардың жылынуын байқады, бұл кезде екі тарап импортқа бәсекелес тарифтер енгізді. Жоғарыда аталған бұл кездесу барысында екі көшбасшы Солтүстік Кореяның ядролық бағдарламасына, соның ішінде жақында ядролық қаруды заңдастыруға және жетінші ядролық сынақ мүмкіндігіне қатысты үлкен алаңдаушылықпен бөлісті және оған жауап беру үшін халықаралық қауымдастықпен тығыз жұмыс істеуге келісті. Сонымен қатар, АҚШ пен Оңтүстік Кореяның ядролық елшілері Солтүстік Кореяның режимнің қауіпсіздігіне төнетін қауіп-қатерге қарсы ядролық қаруды алдын-ала қолдануға рұқсат беретін заң қабылдау туралы жақында қабылдаған шешіміне алаңдаушылық білдірді.

Осы негізге сай, Жапония мен Корея Республикасы арасындағы қарым-қатынас қазіргі кездегі лидерлердің бастамасында тек өзге жаудан қорғану мақсатында қалыпты жағдайда қалады деген ойға келуге болады. Алайда, экономикалық тұрғыда оңтүстік корейлық потенциал мен Жапонияның лидерлік позицияға құлшынысы осы екеуін бәсекелес ретінде айқындап тұр. Осы жағдайларда Жапония өз міндетін жалпы ережелері мен нормалары бар көпжақты сауда-экономикалық жүйені қалыптастырудан көреді, ол Қытайдың өсіп келе жатқан ықпалын теңестіруге ғана емес, сонымен қатар Қытайдың да, Қытайдың да болуын қамтамасыз ететін либералды экономикалық тәртіпті құра алады. Америка Құрама Штаттарымен санасуға тура келеді. Осылайша, Жапония өзінің көпжақты сауда

саясаты Бейжің мен Вашингтонның біржақты әрекеттерін шектеп, Қытай мен Америка Құрама Штаттары арасындағы

сауда соғысының ұлттық және жаһандық экономикаға ықтимал кері әсерін азайта алады деп үміттенеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Bridges B. (2016). From ASPAC to EAS: South Korea and the Asian Pacific Region. Lingnan University, the Centre for Asian Pacific Studies, No. 172 (Aug 06) CAPS Working Paper Series, 1-23. <https://commons.ln.edu.hk/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=capswp>
2. Chung H. Lee and Charles Morrison. (1996) «APEC and two Koreas», Pacific Focus, Inha Journal of International Studies, V.11, issue 1, pp. 32-33. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1976-5118.1996.tb00108.x>
3. Jeffrey J. S. (2021). 21-17 RCEP Is Not Enough: South Korea Also Needs to Join the CPTPP. Policy Brief, 1-13. <https://www.piie.com/sites/default/files/documents/pb21-17.pdf>
4. KBS World Russian. (2021). Экономические различия между РК и Японией за 30 лет. Жүгіну мерзімі: 10.10.2022. http://world.kbs.co.kr/service/contents_view.htm?lang=r&board_seq=409097
5. UNCTAD. (2021). Asia-Pacific partnership creates new 'centre of gravity' for global trade. Жүгіну мерзімі: 14.10.2022 <https://unctad.org/news/asia-pacific-partnership-creates-new-centre-gravity-global-trade>
6. Urata Sh. (2021). The Growing Role of Japan in Economic Integration in the Asia-Pacific Region as US Involvement Declines. Japan Foreign Policy Forum. Жүгіну мерзімі: 14.10.2022. <https://www.japanpolicyforum.jp/economy/pt2021031115542511058.html>
7. World Trade Report 2011. (2001) Дүниежүзілік сауда ұйымы. Жүгіну мерзімі: 10.11.2022. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/wtr11-1_e.pdf
8. Вода К.Р. (2022) Япония в условиях американско-китайского соперничества. Cyberleninka, Саясаттану ғылымдар бөлімі, 135-144. Жүгіну мерзімі: 22.02.2023. <https://cyberleninka.ru/article/n/yaponiya-v-usloviyah-amerikano-kitayskogo-sopernichestva/viewer>
9. Дүниежүзілік банктің ресми мәліметтері. (2022) Trading economics. Жүгіну мерзімі: 10.10.2022. <https://tradingeconomics.com/japan/gdp#:~:text=GDP%20in%20Japan%20is%20expected,according%20to%20our%20econometric%20models>
10. Медведева Ю.О. (2020). Напряженная обстановка между Южной Кореей и Японией: политические и торгово-экономические разногласия. Казанский вестник молодых ученых, Т.4, №2, 164–165. <https://cyberleninka.ru/article/n/napryazhonnaya-obstanovka-mezhdu-yuzhnoy-koreey-i-yaponiey-politicheskie-i-torgovo-ekonomicheskie-raznoglasiya/viewer>
11. Сафронов А. (2019) Медиахолдинг РБК. РБК Инвестиции. Жүгіну мерзімі: 01.10.2022 <https://quote.rbc.ru/news/article/5d234b7f9a79478e89a122ad>
12. Турханова А., Исаева А., Байдәулетова Б. (2022). Оңтүстік Корея мен Жапония арасындағы аймақтық дау: Лианкур аралының екі ел үшін экономикалық маңызы. Қоғам және Дәуір журналы. Саясат және Қоғам сериясы, 7-8. <http://journal-kogam.kisi.kz/index.php/kd/article/view/101>

REFERENCES

1. Bridges B. (2016). From ASPAC to EAS: South Korea and the Asian Pacific Region. Lingnan University, the Centre for Asian Pacific Studies, No. 172 (Aug 06) CAPS Working Paper Series, pp.1-23. <https://commons.ln.edu.hk/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=capswp>
2. Chung H. Lee and Charles Morrison. (1996) «APEC and two Koreas», Pacific Focus, Inha Journal of International Studies, V.11, issue 1, 32-33. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1976-5118.1996.tb00108.x>
3. Jeffrey J. S. (2021). 21-17 RCEP Is Not Enough: South Korea Also Needs to Join the CPTPP. Policy Brief, pp.1-13. <https://www.piie.com/sites/default/files/documents/pb21-17.pdf>
4. KBS World Russian. (2021). Ekonomicheskie razlichija mezhdu RK i Japoniej za 30 let [Economic differences between ROK and Japan over 30 years]. (in Russian) Accessed: 10.10.2022 http://world.kbs.co.kr/service/contents_view.htm?lang=r&board_seq=409097
5. Medvedeva Ju.O. (2020). Napryazhennaya obstanovka mezhdu Juzhnoj Koreej i Japoniej: politicheskie i torгово-ekonomicheskie raznoglasiya. Kazanskij vestnik molodyh uchenyh, T.4, №2, 164–165. [The tense situation between South Korea and Japan: political, trade and economic differences. Kazan Bulletin of Young Scientists, Vol.4, No. 2, 164-165] <https://cyberleninka.ru/article/n/napryazhonnaya-obstanovka-mezhdu-yuzhnoy-koreey-i-yaponiey-politicheskie-i-torgovo-ekonomicheskie-raznoglasiya/viewer>

6. Safronov A. (2019) Mediaholding RBK. RBK Investicii. [Safronov A. (2019) RBC media holding. RBC Investments.] Accessed: 01.10.2022 <https://quote.rbc.ru/news/article/5d234b7f9a79478e89a122ad>
7. Turhanova A., Isaeva A., Bajdauletova B. (2022). Ontustik Koreja men Zhaponija arasyndagy aymaktyk dau: Liankur aralynyn eki el ushin jekonmikalyk manyzy. Qogam zhane Daur zhurnaly [The regional dispute between South Korea and Japan: the economic significance of Liankur island for the two countries. Journal of society and the era. Politics and society series, 7-8.] <http://journal-kogam.kisi.kz/index.php/kd/article/view/101>
8. UNCTAD. (2021). Asia-Pacific partnership creates new 'centre of gravity' for global trade. Accessed: 4.09.2022. <https://unctad.org/news/asia-pacific-partnership-creates-new-centre-gravity-global-trade>
9. Urata Sh. (2021). The Growing Role of Japan in Economic Integration in the Asia-Pacific Region as US Involvement Declines. Japan Foreign Policy Forum. Accessed: 02.09.2022. <https://www.japanpolicyforum.jp/economy/pt2021031115542511058.html>
10. Voda K.R. (2022) Japonija v uslovijah amerikano-kitajskogo sopernichestva. Cyberleninka, Sajasattanu gylymdar bolimi, 135-144. Accessed: 22.02.2023. <https://cyberleninka.ru/article/n/yaponiya-v-usloviyah-amerikano-kitajskogo-sopernichestva/viewer>
11. World Bank. (2022) Trading economics. Accessed 10.11.2022. <https://tradingeconomics.com/japan/gdp#:~:text=GDP%20in%20Japan%20is%20expected,according%20to%20our%20econometric%20models>
12. World Trade Report 2011. (2001) World Trade Organization. Accessed: 10.11.2022. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/wtr11-1_e.pdf

INFLUENCE OF JAPAN AND SOUTH KOREA IN THE ATMA: HISTORY AND PROSPECTS OF ECONOMIC COMPETITION

Aigerim Turkhanova, candidate of political science, associate professor of the Department of International relations of the L.N.Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan, sajasata@mail.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9839-1956>

Ainur Gabdulina, candidate of history science, associate professor of the Department of Kazakh History of the S.Seifullin Kazakh AgroTechnical Research University, Astana, Kazakhstan, ainur2005@mail.ru

Bota Baidauletova, master student of the Department of International relations of the L.N.Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan, bota_b99@mail.ru

ВЛИЯНИЕ ЯПОНИИ И ЮЖНОЙ КОРЕИ В АТМА: ИСТОРИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОПЕРНИЧЕСТВА

Аигерим Турханова, кандидат политических наук, доцент кафедры Международных отношений ЕНУ им.Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан, sajasata@mail.ru, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9839-1956>

Айнур Габдулина, кандидат исторических наук, и.о. асс.профессора кафедры Истории Казахстана КазАТУ им.С.Сейфуллина, ainur2005@mail.ru

Бота Байдәулетова, магистрант кафедры Международных отношений ЕНУ им.Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан, bota_b99@mail.ru